

Justiits- ja Digiministeerium

Teie: 11.05.2026 nr 8-1/3800-1

Meie: 21.07.2025

Arvamus perekonnaseaduse ja teiste seaduste
muutmise seaduse eelnõu kohta

MTÜ Oma Pere tänab võimaluse eest esitada arvamus perekonnaseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta.

Vabandame, et esitame oma arvamuse pärast arvamuse esitamise tähtaega. Loodame, et Teil on siiski võimalik alljärgnevaid tähelepanekuid eelnõu edasisel menetlemisel arvesse võtta.

MTÜ Oma Pere toetab eelnõu üldist eesmärki tugevdada lapsendatu õigust teada oma päritolu. Leiame, et see eesmärk on kooskõlas rahvusvahelise õiguse, lapse õiguste konventsiooni põhimõtete ning tänapäevaste lapsendamise põhimõtetega. Samas vajavad meie hinnangul nii eelnõu kui ka selle seletuskiri mitmes olulises küsimuses täpsustamist.

1. PKS § 164 lõike 11 sõnastus

Eelnõu kohaselt on lapsendaja kohustatud teavitama alaealist lapsendatut lapsendamise faktist „lapse nõudmisel“.

Praktikas ei ole selline sõnastus loogiline ega rakendatav. Kui laps ei tea, et ta on lapsendatud, ei saa ta sellise teabe avaldamist nõuda. Samuti jätab sõnastus mulje, et vastutus lapsendamise teema tõstatamise eest lasub lapsel, kuigi tegelikkuses peaks see olema lapsevanema kohustus.

Soovitame kaaluda sõnastust, mis väljendaks üheselt lapsendaja kohustust, näiteks: "Lapsendaja on kohustatud teavitama last lapsendamise faktist lapse arengutaset ja arusaamisvõimet arvestaval viisil ja ajal."

Selline sõnastus oleks kooskõlas ka seletuskirjas kirjeldatud eesmärgiga toetada lapse identiteedi kujunemist ning rõhutada lapsendaja vastutust.

2. Seletuskirjas esitatud väide lapsendada soovivate perede arvu kohta

Seletuskirjas märgitakse, et lapsendada soovivate isikute arv on püsinud ühtlaselt kõrge. Meie hinnangul ei ole see väide olemasolevate andmete põhjal põhjendatud.

2017. aasta alguses, kui maavalitsused andsid lapsendamise korraldamisega seotud ülesanded üle Sotsiaalkindlustusametile, oli lapsendamist ootavaid aktiivseid peresid ligikaudu 250. Perede andmed edastati üksnes nende kirjalikul nõusolekul ning tegemist oli aktiivsete lapsendajaperedega. 2024. aastal oli STAR registris aktiivseid lapsendajaperesid 41.

Kuigi see asjaolu ei ole otseselt seotud lapsendamissaladuse regulatsiooniga, peame oluliseks, et seletuskirjas sisalduvad faktiväited oleksid kontrollitavad ja asjakohaselt põhjendatud. Üldistavad väited võivad edaspidi mõjutada poliitikakujundamist ning kujundada ekslikke arusaamu lapsendamise korraldusest.

Kui seletuskirjas soovitakse põhjendada lapsendamiste arvu vähenemise põhjuseid, peaksid vastavad seisukohad tuginema aastate lõikes esitatud statistikale ja põhjalikule mõjuanalüüsile.

3. Õiguste tasakaalu käsitletus

Seletuskiri rõhutab Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale tuginedes põhimõtet, et lapse õigus teada oma päritolu kaalub üles bioloogilise vanema õiguse anonüümsusele.

Peame seda põhimõtet üldiselt õigeks. Samas leiame, et seletuskiri peaks selgemalt rõhutama ka õiguste tasakaalu ja proportsionaalsuse põhimõtet.

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika ei käsitle lapse õigust teada oma päritolu absoluutse õigusena, vaid nõuab iga juhtumi asjaolude kaalumist.

Lapsendamispraktikas tuleb ette ka erakordselt keerukaid olukordi. Senine praktika on näidanud, et esineb juhtumeid, kus bioloogiline ema soovib anda lapse lapsendada pärast vägistamise tagajärjel sündinud lapse ilmaletulekut. Sellistes olukordades tuleb lapse õigust teada oma päritolu hinnata koos bioloogilise vanema õigusega eraelu kaitsele ning kaaluda iga juhtumi asjaolusid eraldi.

Soovitame seda põhimõtet seletuskirjas tasakaalustatumalt käsitleda.

4. Mõiste „lapsendamissaladuse kaotamine“ kasutamine

Leiame, et seletuskirjas kasutatud väljend „lapsendamissaladuse kaotamine“ ei ole õiguslikult täpne.

Eelnõuga kavandatud muudatused ei kaota lapsendamissaladust, vaid täpsustavad lapsendatu õigust teada oma päritolu ning lapsendaja kohustust lapsele lapsendamisest rääkida.

Ka kehtiva perekonnaseaduse kohaselt on lapsendamissaladuse eesmärk kaitsta lapse, lapsendaja ja bioloogiliste vanemate eraelu kolmandate isikute põhjendamatu

sekkumise eest. Kehtiv õigus ei keela lapsendajal lapsele lapsendamise faktist rääkida ega kohusta seda lapse eest varjama.

Praktikas on enamik lapsendada soovivaid peresid läbinud PRIDE eelkoolituse, mille käigus käsitletakse lapse identiteedi kujunemist, päritolu tähtsust ning lapsendamissaladuse tegelikku eesmärki. Peresid julgustatakse rääkima lapsele tema päritolust eakohasel ja turvalisel viisil.

Lapsendamissaladuse kaotamisest võiks sisuliselt rääkida juhul, kui Eesti õigusesse lisanduks avatud või poolavatud lapsendamise regulatsioon, mille puhul oleks seadusega reguleeritud bioloogiliste vanemate ja lapsendajate vastastikune identiteedi avaldamine ning võimalik kontakt pärast lapsendamist.

Täname võimaluse eest esitada oma tähelepanekud ning loodame, et neist on abi eelnõu edasisel täiendamisel.

Lugupidamisega

Tiina Kivirüüt
/allkirjastatud digitaalselt/
MTÜ Oma Pere juhatuse nimel
tiina.kiviruut@omapere.ee